

لایه‌نی کوردایه‌تی له شیعره‌کانی "عبداللّاه پەشیو" دا

هه‌لۆ به‌رزنجه‌یی

(ئیمه ئیمپروۆش له شیعره‌کانی خانی و حاجی قادر ده‌گه‌ین و شیعره‌کانیان به پیناسه‌ی خۆمان داده‌نیین. ئەمەش مانای ئەوه نییه که ئەم دوو زاته تهنیا پیشبینیی گه‌وره‌یان کردووه، به‌لکو له‌بەر ئەوه‌شه که کورد خۆیشی هینده نه‌گۆراوه. ئیمه‌ی کورد هینستا کورده‌که‌ی سه‌ده‌ی شانزه‌یه‌م و ....)

له‌میژووی ئەده‌بی کوردیدا، گه‌لی شیعرمان به‌رچاو ده‌که‌ویت که هه‌لۆیستن به‌رانبه‌ر به‌سه‌ره‌اته‌کانی سه‌رده‌م، پاشان بوونه‌ته میژوو. زۆر له شیعره‌کانی خانی، حاجی، به‌رده‌شانی، بیکه‌س، همدی، ئەحمەد موختار به‌گی جاف، شیخ ره‌زا و... ده‌که‌ونه ئەم چوارچۆیه‌یه‌وه. هه‌لۆیستی ئەو شاعیرانه به‌گشتی بریتی بووه له‌به‌ربه‌ره‌کانی و به‌گژداچوونه‌وه‌ی ده‌سه‌لاتی نار‌ه‌وا و زه‌بر و زه‌نگی داگیرکه‌ران و سته‌مکارانی خۆیی.

خانی و کۆیی باسی درنده‌یی داگیرکه‌ران ده‌که‌ن. ده‌ست له‌سه‌ر زامه‌کان داده‌نیین. نه‌ته‌وه ریئوویی ده‌که‌ن. همدی ره‌خنه له ده‌سه‌لاتی کوردی ده‌گریت و داوای دادپه‌روه‌ری و خزمه‌تگوزاری زیاتری لیده‌کات! هیمن و هه‌ژار ستایشی پیشه‌وا شه‌هید قازی محمەد ده‌که‌ن. هه‌ژار و چه‌ندین شاعیری دیکه‌مان شیعر بو‌ بارزانی نهمر ده‌لین...

به‌سه‌رکردنه‌وه‌ی ئەم لایه‌نه‌ی ئەده‌بی کوردی که ره‌نگدانه‌وه‌ی بارودۆخی کوردستان خۆیه‌تی، له‌ چۆنیه‌تی و سروشت و پایه‌ی ده‌سه‌لاتداره‌ سیاسییه‌کانمان حاالی ده‌کات. که‌واته له‌ میژوه‌ کورد ئاگای له‌و راستییه‌هه‌یه و ئەده‌بی وه‌ک چه‌کیکی به‌ برشت دژی هه‌ر دوو جو‌ره‌ زولم و ناهه‌قی به‌کاره‌یناوه.

لای نەتەوێی بێدەست ئەدەب سەنگی خۆی هەیه و هەمیشە هێزێکی کاریگەر و ورووژینەر و گەردەبەری مەسەلەکان بوو و دەبێت. هەمزەتۆف ووتەنی (گەلی بچووک پێویستی بە خەنجەری تیز هەیه).

لێرەدا ئاشکرا بوو هەرکەسێ میژووی کورد بخوینێتەو و شارەزای ژیان و ئەدەبی بێت، چاوی بە شیعەرەکانی ئەو دوو زاتە ناوبراوە خانی و حاجی بکەوێت، راستەوخۆ شارەزای نەخۆشی و دەرد و رەچەتە ی رێگاچارەکانی دۆزی کورد دەبێت. لە هۆیه‌کانی نەسکۆهێنان و نەهێنێه‌کانی چروچولۆچی سیمای شیویندراومان تێدەگات. لە ئەنجامیش دا زوو یان درەنگ سۆمایی چاو و هزر و بیرى بەدەوری تەوهرى دوو ووشەدا پێچ دەخوات، کە لە مانادا لێک نزیکن، ئەوانیش (ناتەبایی و خۆخۆرین).

کەم نەتەوێ هەیه وەک کورد... میژووی لەسەر زەمینەى "ناتەبایی و خۆخۆری" پێکھاتنێ و نووسرابیتەو. هێچ نەتەوێهێکیش هێندەى کورد چارەنووسی ئێستا و داھاتووی بە بوونی "تەبایی و یەکگرتن و یەکترووستن" هەو گریبەند نەبوو.

(یەک، نە، گرتن) ووشەیه‌کە لە فەرھەنگدا بەلام ئەم ووشەیه لە مەیدانی سیاسەتدا دەتوانیت بێتە بریاردەری چارەنووسی ملیۆنان کەس و میژووی شانازی و سەرورەری بگۆڕی بە سەرسمدان و کۆیلەیی.

مامۆستا پەشیوو... گەلی لە میژوێ لەو میژووێ ناھەموار و نالەبارەمان گەشتوو و لێی ئاگادارە، بۆیە هەر لە دەستپێکەوێ داخووزییەکی مسۆگەر و بێ چەند و چوونمان لێدەکات و دەلی:

ئەوێ کورد بێ، نەوێ نوێ بێ
دەبێ تیشووی
رێی یەکییتی کوردی پێ بێ ...

ئێمەى کورد... 2600 ساڵ زیاترە دەسەلاتی سیاسیمان لەدەستداوە. بوون و میژوو، خاک و زمانمان کەوتۆتە تاریکستانی گومان و لەبیرچوونەوێ. کاروانی بەرەو پێشچوونی گەلان هەر دەروات و ئێمەش لەسەدەى نوێی پر لە گۆران و گەشەسەندن و

هيووا پاشكۆيهكى ئهو كاروانهين. لهدهرهوهى بازنهى رووداوهكانداين و له پشت پهردهوه، بئى ويستى خوومان بهرنامه و پلانى گهمه به چارهنووسمان نهخش دهكريت.

ههتا هه نووکه ئيمهى 40 مليون كورد نهمانتوانيوه له دهورى واتاي روت و ساده، بهلام چارهنووسساز و بههيزى ووشهى (يهكگرتن) دا خرپبينهوه. كه تاكه قه لغانى خو پاراستنمانه له مهرگهسات و دوپرانى بئى چهندوچوونى و له ناوچوونى مسوگهرا!

گهلى پرسيارى بهگرئ و گول له ميژووومان دا بهرچاو دهكهون. بئى خو گلانه ئهو باسانهوه دهمانهوى ئهو بهسهرهات و پرسياره ميژوويى و سياسيانهى ههتا ئيستا كاريگهرييان ماوه و بيوهرام ماونهتهوه روو به رووى گشت لايهك بكهينهوه.

يهكى لهو دهنگ و ههلوستانه بهسهر بكهينهوه كه فهلسهفه و پهيامى (خانى و حاجى) يان لهسهره. بهلام به گيان و چهك و ئهقليات و هيوايهكى هاوچهرخى موتووربهكراو به پهنهكانى ميژوو و ئهزموونى رووداوهكانى سهردهم. روليهكى روتگارى سهخت و خه مخور و جگه رسوزيكي راستهقينهى لهخوبوردوى بوپر و خولهبيركردوى جهسته و ههناو پر له نازار و ژان و هيواي كورد. گه رهكمانه لهم باسهدا له ريگاي شيعرهكانى ماموستا (عهبدوللا پهشيو) هوه رووداو و كارهسات و بهسهرهاتهكانى سهردهم بپيويين و لهم باسهدا به چاوويكى روون و ههولتيكى بابهتتيانه، داوه تيشكى بخهينه سهرديارده و هوكار و ئهجامهكان. به ئامانجى سوود وهرگرتن و ريگهبرين له چند باره بوونهوهى ههلهكان و تيگهيشتن له راستى و ههلبزاردنى راستهريى سهرفرازى و سهلماندى راستيه بهلگه نهويستهكان. كو بوونهوه لهدهورى دوzy پيروzy نازادى و دهولهتيكى سهربهخو.

ووتمان لوولهى چهكى شيعرى كوردى له بارى ميژووييهوه ئاراستهى دوو دهسهلاتى دژ به كورد " بيگانه و خوئي " كراوه. دژى دهسهلاتى يهكهه نمونهمان زوره و ليكولينهوهى ئهدهبى و سياسى لهسهر كراوه. بهكورتى ئاورى ليدراوتهوه و بهرانبهر به دهسهلاتى دووهميان ئهگه رچى دهسهلاتى كوردى له ميژووى نزيكدا كورت و كهه بووه، لهگهله هوهشدا ئاشنايه تيمان لهگهله ئهو جوړه دژايهتى و بهر بهره كاننيه دا ههيه. باوهرم وايه ههقى پيويست و دروست به هيچ يهكيان نه دراوه. ئه مهش باسيكى سهربهخوى دهويت.

ئىمە ئەوئەندەى بکرىت لەبەر رۆشناىى کوردایەتیدا بە دیاردەى دووهمیانەوہ خەریک دەبین و تاووتویى دەکەین. ئەمپۆ بمانەوی و نەمانەوی شەپى براکوزى، ناتەباىى و خۆخۆرى بەشى زۆرى ئاخاوتن و پەییوەندییە کۆمەلایەتى و کاتى جەماوەرى گەلەکەمانى داگیرکردووہ. دۆزە رەوا و پیرۆزەکەشمان دووچارى دەردى کوشندە بووہ و مەرگەساتیکە میژوو قەت شتى وای بە خۆیەوہ نەدیوہ!.

ئا لەم رۆژگارە پىر لە کارەساتە دلتەزینەدا بەرانبەر بە کوشتار و کاولکاری کورد و کوردستان، نەبوونى ناسنامەى نەتەوہیى و فەلسەفەى خەباتیکى دیار و روون، فزە و نووزەى نارەزایى کەسمان بەرگۆى ناکەویت. هەست بە بوونى هیزیک و سەنگەریک ناکەین وەرامى پرسیارەکانى پىییت!...

دەمەراش و قەلەمشکاو و بەزیوہکانى کورد "ناک و تەرايان" لیڊەرچیت، یەکیارچە بەرزەوہندى کەسى و لاوازی ناکوردانە برپارى هەلبژاردنى سەنگەرى تاوانەکانیان پیدەدات. ریگا و چۆنیەتى و چەندایەتى بیرکردنەوہ و هەلسووکەوتیان بۆ دەستنیشان دەکات.

(لیڤەدا قسەمان لەسەر رۆشنبیر نییە، چونکە رۆشنبیر جارى لە پزدانى میژووڤایە و ژمارەى رۆشنبیران لەناو خویندەواران دا لە پەنجەکانى دەست تیپەر ناکات). ئیدی هیچ بەهایەکی نەتەوہیى، رەوشتى، ئەدەبى و هەتا کولتوورى و شارستانى حسابى بۆ ناکریت. هەموویان شیویندراون و پشتگۆى خراون.

پیدەچیت سەردەمى خۆى چەندمان بایەخ بە شیعەر و داواکانى (خانى و حاجى) داوہ، هەنووکەش هەرھیندە بایەخ بەو کارەساتە جەرگبیرانە دەدەین کە بەسەرماندا تیڤەپەرن و خیراش لە بیرمان دەچنەوہ. ئەوئەندەى لەبەرچاو بیت جگە لەچەند زایەلەیهکی کزۆلەى سەر بە حیزبەکان، هیچ هەولیکى بەپەرۆشانە نەدراوہ دژ یاخود ریگر بە لیکترازانى جەستەى کورد. هیزیک یاخود دەنگیکى راستەقینەى ئۆپۆزیسیون و خەمخۆرانەى ئەدیب و کەسایەتییە دیارەکانى کوردیش ساز نەبووہ، کەبتوانیت ئەو تەلە و فاقانە نەتەقینیتەوہ. تا پیوہ نەبن و نەکەونە تاى تەرازووی تاوان و گەمە سیاسییەکانەوہ. گەر ئاوریک لە رابردوو بەدەینەوہ خەرمانى بە بەرەکەت و سەنگەرى بە روومەت و چەکی کاریگەر و هەلویتى شۆرشگێرانه و هەستى کوردایەتى و خۆشەویستى بیگەردى کورد و کوردستانى تیدا دەبینینەوہ.

کاتی بەرداشی کوردکوژی جەستەمان دەهاری، تاکە دەنگ و هەلۆیستی خۆنەویستەنە دژ کە هەموو کوردستان بیستووێتەتی هاواری شیعری ئاگراوی هەلۆلۆ و لە هەست و هۆش و مۆخی مامۆستا (عەندوڵا پەشیو) ه. پەشیو دەخوای بە شیعەر ئەو لاپەرە رەشەنە میژووی نەتەوێکەمان بوو بخوینێتەو. ئەمەش بوو خۆی ئەرک و ئامانەتیکی سەرشارانی شاعیرە بوو نەوێ داهاتوو لە میژووی ئیستامان ئاگادار بن. نەبا ئەلقە لاوازەکانی تیشکان جاریکی دیکە لای نەوێ داهاتوو مان قووتبەنەو. نەشارەزایانە بیانکەنە سروود و گۆرانی بەزم و هەرایان لەسەر ساز بیست و وەک سەدان لاپەرە دیکە میژوومان بە خۆپای ببنە جی و تووویژ و تەفەنگ بە تاریکییەو نان و هەلچینی تەلار و هیوا لەسەر بناغە قەرچۆک و بەتال !.

ئەوێ هەتا ئیستا لەبەردەستە و پارێزراوە تەنیا بەیان و بلاوکراوەی ئەو حیزبانەن کە هەر خۆیان روێ سەرەکیان بینیوە لەسەر شانۆی تراژیدیایان نەتەو. بەداخەو میژووی دروستی سەرەلێدان و هەرەسەکانمان لەباتی ئەوێ لە دەیان و سەدان لیکۆلینەو و رۆمان و کاری دیکە زانستیدا رەنگباتەو. دەبینین لێرە و لەوێ هەر لە شیعردا خۆی هەلەخات. خۆپای نییە ووتراوە (شاعیر راستگوترین میژوونوسە).

لەم بوارەدا پەشیو پەيامبەرە، پیمان رادەگەیهنیت، میدیا پەیزە و مینبەرە ، جەماوەر وەرگرە. گەرەکە چەندوچوون لەگەڵ پەيامەکەدا کوردانە بکات و هەوێ دۆزینەوێ بوون و بەرژەوێندیەکانی بدات و بیستە پالپشتی پەيامەکە و داکوکی رەوای لیکات؟! مەخابن جەماوەری کورد لەبەر هەر شتی بیست؟! فیکە و بەرژەوێندی خۆی لیکۆراوە.

پەشیوی شاعیر... سەوداسەریکی راستەقینەیه و شیعەرەکانی تاجی شانازی ئەدەبی شوێرگیی رەسەنن و بە گیانی کوردایەتی گر و کلپە دەسەنن و مەحالە دابمرکیتەو. بەرژەوێندی بالای نەتەو، بابەت، شەقل، هزر، هەوین و کەرەسە هەمیشە ئامادەکراو و لەبیرنەکراوی شیعەرەکانین. وا زیاتر لە 30 سالی زۆر هەناسەدریژانە و سەرەختانە سەرباری هەزاران دەردی سەری و ناهەمواری روژگار، نە لۆژیکی چەوت و فشاری ناحەزانی ناوخوا و نە سەرەنیزە دەرویشانی زەرە ئایدۆلۆژیا و نە خوینریژی و چەپەلی داگیرکەرەن و ... هیچیان نەیاننوانیوە لە تورەیی کەمکەنەو، یان نائومییدی بکەن. بەلکو تەواو بە پیچەوانەو هەمیشە و

بئوچان بهربه ره کانی داگیرکه رانی کردووه و به چرای گهرچه کهوه و به رۆژی رووناک له سۆراغی زهردهشتی رزگار کهردا بووه.

ئهم توخم و خهسله تهش بهلگهی ئه وه مان ده داتیت که په شیو ههرگیز له ئاوات و ئامانجی دۆزه کهی دانه بر اووه. وهک (ههست و هووش و سۆز) و ئه وه ده مانه ییشی له ولات دوور بووه، ولاتی گوێزاوه ته وه بو ئیو هه واری دلّی، بو ئیو ژووری غه رینییه کهی!.

حاجی ده فهرمووی :

قوری کوئی کهم به سه ره ما له غوربهت خه وم نایه له داخی مولک و میللهت
ئه گهر وهک من خه به ردار بی له ده ولت له حه یفان خوت ده خنکینی به بی پت

په شیو... بو یهک ئامانج ده ژی و شیعر ده لّی. هیچ بیانوو یهک باوه ری پی له ق نه کردووه و هیچ باهوژیک نایچه مینیتته وه و هیچ هیژیک دهسته موی ناکات. له هه بوون - کینونه - ی کورد و هاتنه دی داوا ره واکانی به ولاره له هه موو شتی دیکه بییه ری و بیمنه ته و ده لّی (ئه وهی بو میلله تی خوی نه ژی به پوولی). به لّی هه موو له زهت و مانا و قورساییه کی ژیان له خو شه ویستی و به خته وه ری نه ته وه کهیدا ده بینیتته وه. ئه مهش سه نگه ر و پیناسه ی په شیوه. ئه رکی سه رشانی تی بی دوودلی پاریزگاری لییکات و به گژ هه موو ده سه لات و هه ول و پلانیکی دژ به و سه نگه ره بوه سنیتته وه. په شیو بیباک و بیپه روایه له دا کوکیکردن له کوردایه تی. گه ره کی نییه ئه کته ریکی پشت په رده و ده مامک له روو بیّت. له و دا کوکیکردنه شدا سۆزیک ی تاییه تی تیکه ل به هونه ری شیعره کانی ده کات، که به لای (دی کونیسی) یه وه ئه ده بی هیژداری ناوه.

ماموستا عه زیز گه ردی له کتیبی ئه ده ب و ره خنه دا له م رووه وه ده لّی " سۆز و کلپه گرپکه ئه که ویته دلّ و رایئه چله کینی، یاخود سه رچاوه یه کی روونه و له په ره کانی دلّ وه هه لّنه قولی. ئه م سۆزه ش وا ئه بی که ئامانج و هه ولی بو بدری هه ر وه کو ئه شبی ریگا بی و بو راگه یاندن بی بیریک به هوی بزواندنیک ی راچه نینانه ی ده روونییه وه".

په شیو... له که سایه تی به هیژی خو یه وه هه نگاو ده نی و له چه قی بازنه ی دۆزه که یه وه تیره بو سه ر رووبه ری رووداوه کان راده کیشی و دیتته مه یدانی فراوانی

کیشه سیاسی و کۆمه‌لایه‌تییه‌کانه‌وه. به‌چاوی خۆی کیشه و گۆرانه همه جوره‌کان ده‌بینی و ئەقلی خۆی ده‌خاته کار و بیریان لێ‌ده‌کاته‌وه. ئەوجا سووتان و توانه‌وه‌ی مۆمئاسای لا ده‌بیته شاعر .

په‌شیو... نه رۆبۆته به دوگمه هه‌لسۆرێ و نه کۆمبارسه به‌خۆپایه‌ی و کوپیرانه به‌یعهت بۆ کهس بکات. نه هه‌رزه‌یه تا عه‌ودالی شیره‌به‌فرینه و هه‌لۆیستی دومه‌لئاسا و کانیه به‌هاره بیته. بۆیه ده‌بینین له‌م هه‌لومه‌رجه‌دا هه‌ر ووتن لای په‌شیو ئامانج و هیوا و هونه‌ر نییه، به‌لکو راگه‌یاندنی په‌یامی کوردانه و خیتابی ئەقل هه‌ژین و نواندنی هه‌لۆیستی خزمه‌نگوزارانه‌ی کۆمه‌لایه‌تیش گه‌ره‌کن. ئا له‌م سۆنگه‌یه‌وه په‌شیو بۆته رۆله‌یه‌کی سه‌رده‌مه‌که‌یی و بلیمه‌تیکی داھینه‌ر و ریچکه‌شکین و چاونه‌ترسی سه‌ر شانۆی شاعر و ئەده‌بی کوردی هاوچه‌رخ.

ئهو وانه‌کانه!

سبه‌ینان بازی ده‌سندەخۆری

نه‌وه‌ی حه‌جاجن.

نیوه‌رۆیانیش -

چاوساگی ئۆردووی

دمدم شکین!

عه‌سران - تازیله‌ی،

چوارپهل به‌خه‌نه‌ی،

عرووبه‌ی شامن.

له‌ حه‌رام سه‌رای ئالی عه‌سمانیش،

شه‌وانه به‌نۆره هه‌تیو خه‌سین.

ئهم کۆمه‌له‌ چه‌مک و زاراوه مانادار و قولانه هاوکیشه‌یه‌کی سیاسی ساز ده‌ده‌ن. په‌شیو له‌وه گه‌یشتووه که‌وا ئهو بابه‌ته سیاسی و کۆمه‌لایه‌تیانه که ئه‌رکی راسته‌وخۆی شاعر نین. به‌لانی که‌مه‌وه سروشتی ئهم بۆ ئه‌وه دروست نه‌بووه. شاعیر جیاوازی فرینی په‌پوله و گرژبوونی ده‌ماری شاعر به‌ جوانی هه‌ست پێ‌ده‌کات و له ئه‌رک و مانای هه‌ردووکیان به ئاگایه و له‌م رووه‌وه ده‌لی: (فۆرمی شاعر وه‌کو بالی میشتی ته‌نکه، قورقوشمی بابه‌تی کۆمه‌لایه‌تی زۆر ته‌حه‌مول ناکات . من ئهو شته چاک ده‌زانم له‌گه‌ل ئه‌وه‌شدا خۆمی لێ‌ده‌ده‌م).

راستییه کی به لگه نه ویسته که وا شیعی سیاسی و کومه لایه تی به گشتی خه سلته و سیمای ساکاریان هه یه و نزیکن له ووتار و راگه یاندن، یاخود ئاموژگاری و رینوینیکردن. ئه مهش بو ئه وه یه جه ماوه ری به رفراوانی نه ته وه تی بیگه ن و له هه لومه رچی پپو یستدا کات و شوینی له باردا ببیته هانده ری گیانی خه بات و شوړشگیړی.

هه لبه ته هه یچ فه لسه فه لیدان و فه نتازی و هونه ریکی شیعی نییه، به لکو بانگاشه کردن و داکوکییه له به رژه وهندی هه ژاران و راستگوویی و ئه مه که. ئیدی به رژه وهندی زیاتر له 40 ملیون کورد چ هونه ر و ته کنیک و ئاوازیکی گه ره که؟!.. گرنگ هه لو یست و راگه یاندن و تو ماره که یه. بو مروقیکی برسی له تیک نان له چه رده یه ک پاره گرنگتره!.

ئه مه ریکا ییه کان کاتی باوه ری خو یان به سه ره ک کومار دده ن و هه لیده بزیرن، ووته یه کی به ناوبانگیان هه یه ده لئین : هه ر قسه یه ک سه ره ک کومار بیکات کیش و قورسایی ته نیکه. ده ی بو هه لو یستیکی وا کوردانه چه ند باس و پشتیوانی هه لنه گریت!؟.

ماموستا په شیو... له وه رامی ئه و دیارده یه شیعی خویدا دیته گو و ده لیت (ئه گه ر باری ژیانی نه ته وه که م گوړاو و ئه و شتانه بوون به میژوو، یاخوا سه دجار ئه و شیعرانه ده مردن! بلا بمرن). دیاره ئه و شیعرانه ته نانه ت گه ر که ف و گریش بن هه ر ده بنه میژوو یه کی نه مر!. ئالی ره دا گرنگی بیر و دروشم و ئامانجی شیعر لای په شیو ده رده که ویت و دلسوزی بو نه ته وه که ی ده مه ته قیی بو که س ناهیللیته وه. له م رووه وه ده لیت (که رامه تی من له وه دایه که کیانی نه ته وه بییم هه بیته؟! به بی ئه و کیانه که رامه تی من پیشیلکراوه! وه هه موو شتیکی خو م ته رخان ده که م بو ئه و مه به سته، ئه مهش هه مان ئامانجی پیروزی هه زره تی خانی و حاجی قادری کو ییه).

شاعیر چاک له دوزه که ی حالی بووه، بو یه بریاری داوه به گز هه ره شه و مه ترسییه کاندا بجیته وه:

خوایه بارم سوکتر که،
پشتم شکا، دهرنابه م،
ئوهوی ههستی پیده که م،
بو بهنده یه ک، زوره زور
له جهرگهی تاریکیدا،
گهردی راستی ده بینم
وهک به فری بهر تیشکی خور.

وهکو په ره سیلکه یه ک
تا بکری، نزم ده فرم
بهر له بارانه تهرزه.
وهک هه سپی، له سهر هه ستم
ئارام لییه لده گری،
پیشبینی، بوومه له رزه.

په شیو... خاوه نی باوه ری چه سپاو و نه گوری خویه تی، دهرانی بوچی شیعر ده لی.
ئو چه که ی که چه کیکی ره سه نه له ساته وه ختی خویدا به کاری دینی و لیی په ژوان
نییه. کاتی رووداوه کانی ولات ده بینی و رهفتاری قه له م به ده ست و زارقه ره بالغه کانی
هه لویست لاواز و کورانی روژ ده بینی و ده بیستی، روو له ده ست و قه له می خوی ده کات
و ده لی:

ده ستم گووتیه په نجه کانم
"با له مه دیدان بتان برن،
به لام هه رگیز نه تان کرن!"
ده میشم گووتیه زمانم!
"من به دریزی تو ده خورم،
به نگیوه!
سه روبه ر بکه یت، ده تبرم!"

دواتر که دهگاته دلنیا بوون له بیوهیی پهنجه و دهم و زمانی دهلی:

سوپاس پهنجهکانم، سوپاس!
ههتا ئهمرۆ،
چهنجار ئیوه چوونه، مهیدان
درانه بهر شیر و تیران،
بریندار بوون،
گلانهخوار بهلام بهدیل قهت نهگیران.
سوپاس که تو ههر زمانی و
دهستت نهدا، کاریکی تر.
سوپاس که تو ههر کلیلی سهری خوومی و
نهچوو بیته ناو زاریکی تر.

شاعیر ... چهشنی پلنگیکی زامدار، مروقیکی ئازارچهشتووی مافخوراو، چرکه به
چرکه لهگهڵ دۆزهکهیدا دهژی. تابلوی ههره گهوره و رهنگینی پیشانگای جیهانی ئازار
و ژان و ئهندیسهی نهتهوهکهیهتی. تیدهکوژی و دهیهوی خوشهویستی و خهنده و
بهختهوهری و جوانپهرستی که رهسهی رازاندنهوهی تابلوی شیعر و ههویانی ژیانی خووی
و باخچهی قهشهنگی ئهدهبی داهاتوو بیته. له پیناوی ئهوه بهها جاویدانییه شادا
ئامادهیه شیعر بکاته زری و مهیدان له ئههریمه نان بخوازی :

ئهمرۆ روژی شیعر نییه،
بویه من بوتان دیمهگۆ
به زمانیکی ساده ساده،
پیتان دهلیم،
"ئوهی کورد بی و کورد بکوژی
زۆله، ته رهسه، گهواده!"

پهشیو... وهک شاعیریکی راستگۆی بهجهرگی شوپشگیپری کوردپهروه بهگژ
تاوانهکاندا چۆتهوه و دهچیتهوه. ململانیی دژوار لهگهڵ دیارده زیانبهخش و
نهزۆکهکان دهکات، بالوره و دههۆلی ناحهزایهتی و دوزمنکاری ناوخۆ کپ دهکات.
رووی بازرگانانی بازاری براکوژی رهش دهکات. زهنگی هوشیاربوونهوه لیده دات و تووی

باوهر دهچینیت و هیوای سهرکهوتن بلاودهکاتهوه. داوای گۆران دهکات و باوهری به سهرکهوتن ههیه.

بهسه! کۆتایی به سهدهکانی ناوهراست دینم!
کرمیان تیکهوت، دارزان، زهردبوون،
وهکو کفنی بهر هزری بییهرم،
بهسه! من جاری چاخى نوئ دهدهم،
ههسپه قهلهمم، شهییووره سهرم!

بویری و نازیهتی بهکیکه له خهسلته ههره دیارهکانی شیعی مامۆستا پهشیو.
ئهم هۆکارهش بیپهروای کردووه، راستییهکان به زمانی نهتهوه، بلیت و زهنگی
کاروانی شیعر لیبدات. ههر بویهش گهلیجار واز له جوانکاری و وینهی هونهری
رازاندنهوهی دینیت.

شیعی پهشیو... تۆماری واقعیکی پر ژان و سوئی تیشکانی میژوو و ستهمکاری
داگیرکه و زهلیلی کورد و تاوانی پوازی ناوخۆ و سیاسهتی ئیفلیجیووی کوردیییه. دوور
له دیاردهی میشگوشین و سوالی نیو فهرههنگهکان و گهران به دووی بهرههمی بیتام
و خاتری خاتراند، شیعی بو دیته ژوان. راستهوخۆ بی ئارایشت و پهنابردنه بهر (
رموزات و سهمای قهرهقۆزانه) گوزارشت له شتهکان دهکات.

له رووخساری شیعر گهرین، خه مخواری کورد
تا کریت و ناشرین بی، روخساری کورد
مندال و شیت راستگۆن! منیش
مندالیکی سهرسپیم و سهرشیتیکی لاساری کورد

زارم شیعی پیدایهت!
له چهژمهتی ورگ و قهلهم چاوشۆرانی دهبارهی کورد
وهک کاوولی! چهقهنهیان هه دا نادا
بو گه مبول و جهللادانی قوچداری کورد

لیره دا ووتیه کی فۆلتیرمان دیته وه یاد که ده لئ: (با چ تاجم له سه ر نه بی، خو پینووسیکی پاک و پیروزم به دهسته وهیه که له هیچ دهسه لاتیک ناترسیت). ره خنه ی په شیو، له پال دهسه لاتیکی سیاسی دیاریکراودا نییه، که بو ئامانجیکی سیاسی کورتبینانه دژی دهسه لاتیکی دیکه ته رخا ن کرابی. واته بو جیگۆرکیی دهسه لاتی سیاسی هه ول نادات. بانگاشه ی ئایدۆلۆژییه کی حیزبی ناکات، به لکو وه ک خاوه نی گه وره ترین سه رمایه ی ماکی و مینۆکی له خو شه ویستی بست به بستی خاکی کوردستان و تاکه تاکه ی کورده. له قولایی و پانتایی هزریکه وه له مه سه له کان ده روانییت که خو ی به سه ربازی به رژه وهندی بالا پاریز و په رۆشخۆری راستیه کان داده نی. بو ئه م ئامانجه ش شارپی بی غه لوغه شی کوردایه تی هه لبراردوه.

په شیو... وه ک چاودیریکی ره خنه گر چۆته بو سه وه و رووداوه کان سه رنج ده دات. زرنگانه و له ده موساته وه ختی خویدا دیته گو. به ئاگایه له وه ی ره خنه گر پیویسته له نو سه ر شاره زاتر بییت. به هه مان شیوه ش شاعیر ده بییت له سیاسه تبازه بازرگان و به زۆر سه پاوه کان با شتر له دۆزه که ی حالیه. بو یه سه رئه نجامی هاوکیشه که لای په شیو روونه و ده زانی به م نمایشته هیلنجاوهره کورد به کویدا ده بری و به چی ده گات؟. شاعیر ده قیزینی :

ئه ی قه له مه ده نووک سووره ئاته شییه که م،
 ئه مان! په نام هینا به رت،
 قیزه یه ک، ته کانیک، گوریک!
 با زه رده شتمان له خه و رابی،
 ئه مانه چین له سه ر ملان!
 سه ری مرو ن!
 یا ملیۆنان گۆی به ر قاشووی چه ند سیخو ری

دهنگی په شیو... دهنگی ویزدانی کورده. ناوی په شیو رووبه ری کوردستانه. پتر له 30 ساله بالای شیعری به هه ورازی سه ختی ئه ده بی کوردیدا هه لده گه رییت و ماندوو نابییت و ناسره وییت. په شیو... دهنگیکی جیاوازه له هه موو دهنگه کانی دیکه و خاوه نی تاییه تمه ندییتی ره سه نی ناسراوی خو یه تی و شاگردیکی چرا به دهستی قوتابخانه ی خانی و حاجیه.

وهك شاعيريڪ له گهل هموو نازار و ژانه كاني نه ته وه كه يدايه. ماموستا هيمن بو
گوزارشت له م حالته ته دهلي:

خوم دهسووتينم هه تا به زمي خه لك روشن بكم
كي له ري خه لكا وه كو شاعير دهسووتي شه م نه بي

شاعير به سه ره تايه كي سه ركه وتوو انه ي بومبا ئاساوه هاته مهيدانه وه و تا ديت گور و
ته كانه دات به سه ركه وتنه كاني و ئيمرؤش له رووي چه ندايه تي و چونايه تيبه وه بي
ئاسته نگ له هه لكشاندايه به ره و لوتكه. له رووبه رووبونه وه له گهل ميلله تا بي منه ت
و دهست پانكر دنه وه نازناوي شاعيري راستي په رستي كوردايه تي به دهست هيئاوه.

په شيو چاك له گري كويره و پوازه ناوخوييه كاني ميژوو و سياسته تي كوردي حالي
بووه. له و تاوان و ناپاكييانه ي بوونه ته هوئ تهكردن و به لا ريډا بردي كوردايه تي
بيده نگ نابيت. بويه شيعره كاني له باري هزري و سياسييه وه له دهوري ته وه ري
پرسياره حه ساسه كاني، هه بوون، ناسنامه ي نه ته وه يي، نيشتي مان، ئالا، دهولت و
دواروژيكي به ختياردا بو نه ته وه كه ي خول دهخون. له بايه خ و كاريگه ري بانگاشه كردن
بو ئه مانه و مه ترسي وونكردن و له بيرچوونه وه يان به ئاگايه، خوئ ووتنه ي (ميلله ت
هه يه پيش ئه وه ي ئالا ي نه ته وه يي هه لكا سه د سال پيش دهولته تي خوئ زانيويه تي
كامه ئالايه تي! كامه سروودي نيشتمانيه تي! له رووي دهروونييه وه ئاماده بووه بو
سه ربه خوئي. ئيمه ده ترسين به خومان بليين نه ته وه، له هه ندئ شوينان به خاكي
خومان بليين كوردستان).

په شيو... وهك شاعيريكي چرا به دهستي سه رده مه كه ي خوئ، گه واهيكي به ئه مه كي
روژگاري تال و پر له زاني نه ته وه كه يه تي. له گهل هاتنه دي به شي له ئاواته
گه وره كه ي و دواتر به ره و زينده به چالكردي راپه رين و دهستكه و ته كاني به هاري 1991
دهلي:

بالنده يه ك بووم، شه ته ك و ته نيا،
باليكم كوچ بوو، باليك راپه رين
نه مردم جاريك گه شتمه قوناخ.

دوای ههزاران جار، کهوتن و فرین،
بالیکم دا بهم، بالیکم دا بهو
دوای سهفهری دوورم بردمییهوه خهو.

بهیانی ههلسام،
دهست شهتهک دراو،
پیی شهتهک دراو،
نه یهک چنکه نان، نه یهک چۆره ئاو،
ههر به زیندووویی ئاوه پرووتکراو،

چهمی ئومیدم بوو به ئاوه پۆ
ئالای شهکاوهم بوو به دوو په پۆ.

به دوای ئەم بارودۆخه پڕ مهترسی و له گریژنه براوه دا، که کوردی تیدایه، دوای شه پری
نه فرینی براکوژی، کوردکوژی و کوردستان کاولکردن، کئی له ئیمه دهتوانی لهو راستییه
میژووویی نکوئی بکات، که زایه له یه کهم دهنگی نارپه زایی و تواماری یه کهم
هه لویست شیعی په شیوه، که کتومت به بالای خه مه گه وره که دابراوه.

دیاره واقعی تالی ئەم پۆ په شیوی هیوا بپراو نه کردوو و دهستی پیی له دۆز و
ئامانجهکانی نهشتوو. وهلی له باری سهقهت و شیواو و رهفتاری ناپه سهندی
سیاسهتی گه ره لاوژیی کوردی بیسه روبه ر سهری سورماوه!. هه رچه ند بییری
لیده کاته وه، ناتوانی خوئی بخاته سه ر باری که (کوشتن و برین) ی کورد پیروژ بکات.
وه یان تیکه ل بهو گه مه و وازیانه بیته که به خوین ده چن به ریوه. ناتوانی خوئی له
ژیر سیبه ری فه ره هنگی شه ردا ببینیته وه.

سه رباری هه موو ئەمانه ش په شیوو... هیشتا هه ر باوه ری گه شه و ده زانی و کار
ده کات بو کۆتایی هینان به م (نمایشته هیلنجاوه ره). گه شبینانه به ئاسوی شیعردا
هه لده گه ری و هیواکانی ده گه شینیته وه. هه والی سبه یینی شادی جار ده دات و مژده ی
باوه ری شو رشی نه وه ی دا هاتوو راده گه یینی و خه و به ئاینده یه کی پڕ به خته وه رییه وه
ده ببینیته. له گه ل ووته که ی شیلله ردا بو (خه ونی لاوان دل سوژ بن) خزمه.

له زمان و سهر بېزارم،
ديسان چاوم له نيوهيه
زاروياني نه داری كورد!
سه ريكي دى به ئه ستومه وه بنووسين.
زمانيكى دى بخه نه ناو زارى كورد!
له داىك بن، هه تا نيوه نينه دنيا
خوينى تازهى تيناگه پړئ ده ماری كورد

په شيو... به دهنگيكي بلن دتر و هيوايه كى زور گه شتره وه، بانگه واز له كچان و كورانى
سبه ينيى نه ته وه كه دى ده كات و خوئى به نزيكيان داده نئى و جهخت له سهر ئه و سوژه
ده كات كه پيشتر پيى دابوون.

من ده مه وئ
له گه لتان جه ميك بخوم
من دلنيام،
نانى نيوه، تامى خوئين و زووخا و نادا

ئه و جا باسى گه شتوگوزارى خوئى به دنيا دا ده كات. ده زانئ بوون و چاره نووسى له م
ژينه دا به دوو شته وه به ند بووه (كه له كى سهر شه پوئل و لكىك داری به رده م ره شه با).
ئه و ده مهى كه ده ستنيشاني كردووه بچي ته لايان، هه موو داوا و هيوايه كى به رجه سته
ده كات له :

ئه و روژهى ديم
پاسپورتىك، بوم ناماده كه ن!
زه رد بئى، سوور بئى
شين بئى، مور بئى
ياا ره شيكى وهك قه تران بئى.

له م ژينه دا، به هه سره ت بووم،
ته نيا روژئ!
پينا سيكى!
زيدي خوم له گيرفان بئى.

دیاره مهسه لهی نهته وهیی بو نهته وهیه کی داگیرکراو و سته ملیکراو، مهسه لهیه کی جه وهه ری بیروباوه پ و له به ره ی نهته وه که دان. هه ر وه ک ئەم دیارده یه له میژووی زۆر له گه لانی دنیا دا به رچاو ده که وئ. زۆر له شوپشه گه وره کانی دنیا ش، زه مینه ی دارشتنی بناخه یه کی شیاو و پته و بو بینا کردنی ته لاری تیکۆشانی دروست شین کردوو، بوونه ته مایه ی رسکانی ئەقل و هیزی خۆیی بو گوردانه خو و په روه رده کردن و چه کدار کردنی رۆله کانی نهته وه و به رزکردنه وه ی ئاستی هوشیاری و تیگه یشتن له بنه ما و هو و هوکاره (میژوویی و ئابووری و سیاسی) یه کان و بیرکردنه وه له پیناوی خو ناسین بو چاره سه رکردن و له په گه وه هه لکیشانی ده مار و ده رده کوشنده کان و ده ستنیشا کردنی سه نگه ریکی دروست و مه حکه می خه بات. به چاوپرینه ئاسۆی رزگاری و سه ره خۆیی، ئەم ئەرک و پیداو یستییه هه ره سه ره تاییه ی خه بات ته نیا له هاوکی شه ی سیاسی و ئەده بی ئیمه دا نییه، یا خود زۆر به کز و لاوازی به رچاو ده که ویت.

روون و ئاشکرایه، زیان و هه له ی گه وره ش له وپوه سه رچاوه ی گرتوو، که هه موو شت به ره هه نده کانیشیا نه وه کراونه ته پاشکو ی سیاسه تی چه واشه ی ئەو سیاسه تبا زانه ی به تاقیکردنه وه پووچه لی و نابووتبوونیا ن سه لمیندراوه. بویه ده بینین له پرۆسه ی خه باتی نهته وه یی و رزگاریدا ئەرک و رۆلی شاعیر و ئەدیب و رۆشنبیر گه وره و ناسک و سه ساس و پر له به رپر سیاریتییه. هه موو یه کی له وانه خو پراگری و توانای ئەو ئەرک و تاقیکردنه وه یان نییه. ناتوانن تاجی سه روه ری بکه نه سه ر خو یان و به ره مه کانیان، تا به ره های ی ویزدانیا ن ئارام بگریت. ببه ئەسته یه هه می شه دره وشاوه.

هه ر له باوه ربوونی به هیزی مه زن و کاریگه ری رۆشنبیره وه یه، کاتی په شیوی شاعیر بو به ره نگار بوونه وه ی یه کی له گه وره ترین کاره ساته کانی به سه ر کورد دا دیت. بو دژ وه ستانه وه به رانبه ر به شه ری گلاو و تاوانباری براکوژی و کوردکوژی. له بری باوه ره ییان و بالوره لیدان بو ستراتیژی کوردی ده ستنیژ و دیلی ده ستی داگیرکه ران، که خو ی له م وینه شیعرییه دا ده بینیته وه ده لی:

ئەوان هه ردووک
ده می تیژی یه ک مقه ستن!

بۆ برپینی بهندی دلی داخداری کورد
چاو له بهغدا، قوون له تاران، گوئیچکه له شام
له ئەنقەرەش قەمتەر کران، کهوماری کورد

تا له شوینیکی دیکه ههقیقهتیکی دیکهمان له مهڕ ناسنامه و فهلسهفه
سیاسهتمان هه بۆ بهیان دهکات و دهلیت:

کوچک رهشن،
بلی، هانی
ئهمه ئالای سهرفرازی!
ئهووان کفنت بۆ ههلهدهکه،
بلی هانی،
ئهمه کهوسهری سهرکهوتن!
ئهووان ژاری تیشکانی تیکهله دهکهن.

له بری ئهم دروشمه ناوهندیانهی سیاسهتی کوردی پهشیو دهلی (پیویسته هیزیک
بۆ تیشکاندنمی میکانیزمی براکوژی که له لایهن داگیرکه رانهوه دانراوه، پیک بیته،
ئهووه ئهرکی رۆشنییری کورده، نهک....؟!).

سه رنج و پهراویزه کان.... ئهم نووسینه ههوینه کهی دوو ووتاری دوو کۆری ماموستا
پهشیوه، که له رۆژانی 20.9.1997 له شاری بهرلین و 11.12.1997 دا له کۆپنهاگن
ریکخراوی خویندکارانی سۆسیالیستی کورد - سۆکسه بۆیان ساز کرد بوو.

- ههروهها زیاتر ئهو به رهه مانه ی به سه رکردۆته وه که له و دوو کۆره دا پيشکه شکران
به ناوی (براکوژی). دهنا به تیروته سهلی هه موو شیعره کانی دژی براکوژی شاعیری
نه گرتۆته خۆی.

- ئهو ووتانه ی شاعیر که خراونه ته دوو که وانه وه له دهقی ئهو
چاوپیکه وتنه ی MED.TV به رنامه ی کاروانی ئیواره ی رۆژی 20.12.1997 که له گهله
شاعیردا کراوه وه رگیراون. شیعره کانیش له ژماره 24 و 25 1997 ی گۆفاری
(خویندکاری کورد) و دوو کۆری ناوبراوه وه وه رگیراون.

